

Den er ikke blot trykt på godt papir og i en meget fin tryk kvalitet, men der er tillige bevidst arbejdet meget med layout af de enkelte sider, båret af en overordnet ide, så hovedafsnittene bl. klart træder frem. Billedplacering, beskæring, udsnitsforstørrelser er omhyggeligt gennemtænkt – næsten som en TV-produktion – og det i en sådan grad at billeder i forskellig udsnit måske opfattes som forskellige. Det er vel den eneste forklaring på at J. C. Bruuns prospekt af byen fra side 88 gentages på side 163?

Der er i øvrigt benyttet mange gode fotografier fra det gamle Ålborg, reklamemateriale, annoncer mm. Hertil kommer, at billeder er bragt i farve – hvis forlægget har tilladt det – og nu da farvemaskinerne var i gang, så er der også lagt rød farve på bogens mange tabeller og figurer samt de nævnte konkluderende oversigtskort.

Bogen slutter naturligvis af med litteraturhenvisninger og arkivoversigter. Ikke blot fremgår det, hvor stort et materiale forfatteren har konsulteret, men også hvor mange værdifulde arkivalier, det er lykkedes det lokalhistoriske arkiv ikke blot at samle ind, men også at få til at tale byhistorie, og dermed demonstrere det lokalhistoriske arkivs be rettelse.

Der er næppe tvivl om, at dette bind må skabe interesse for den 5. bind store byhistorie, der er på vej i Ålborg. Bind 4, der er udsendt først, har skabt store forventninger.

Henrik Fode

Sten Nørskov Larsen m.fl.: *Storby og servicecenter. Odense 1945-88.* (Odense Kommune, 1988). 508 s.

Med dette 10. bind af Odense bys historie er værket fuldført. Det adskiller sig på flere afgørende områder fra de fore-

gående bind. Påfaldende er det bl.a., at forfatteropgaverne ikke ligger på et enkelt eller et par skuldre, men at hele 10 har delt opgaven imellem sig. Dette forhold er sikkert en af forklaringerne på, at bindet ikke virker så helstøbt som de foregående, idet det på mange områder har fået en langt mere oversigtsmæssig karakter – og nok mere end det måske var nødvendigt, selv om arbejdsbetingelserne er helt specielle, når vi kommer så tæt på nutiden.

Ovenstående må være forklaringen på de af og til lidt perspektivløse småafsnit »fra mediernes verden« eller få sider om kirkelivet, der begge må have rummet langt mere gods.

Tilbage står imidlertid en fornem, bred byhistorie, som mange byer vil misunde Odense, og ikke mindst må de bevilligende myndigheder være stolte af byens historikere, der har været i stand til at levere det lovede kæmpeværk til den aftalte dato.

Henrik Fode

Ernst Trap Olsen: *Papirarbejdernes historie i Dalum 1874-1987.* (Fremad, 1987). 103 s., ill. 118 kr.

For få år siden skrev Keld Dalsgaard Larsen en bog om papirarbejdernes historie i Silkeborg. Nu er turen kommet til arbejderne på Dalum papirfabrik. Begge disse bøger inddrager nok fabrikkens og papirfremstillingens historie, men er først og fremmest bøger om en bestemt arbejdergruppes livs- og arbejdsforhold.

Ernst Trap Olsen starter med at fortælle om fabrikkens anlæggelse i 1873. Han gør herefter rede for arbejdernes rekruttering, de patriarkalske ledelsesprincipper, mænds og kvinders løn- og arbejdsforhold samt bolig- og sundhedsforhold. En sygekasse og en brugsforening blev tidligt dannet på initiativ

af driftsbestyreren. Først i 1895 blev der dannet en fagforening. Et vigtigt element i det patriarkalske lønsystem var den frie arbejdsbolig til de gifte arbejdere. Skifteholdsarbejdet medførte, at mange af mændene havde søvnproblemer og en forhøjet sygelighed. En stor del af de unge enlige kvinder led omkring århundredskiftet af bleg-sot, der var et udtryk for en mangelfuld ernæring.

Den første del af undersøgelsen bygger på forskelligt arkivmateriale. Godt den sidste tredjedel af bogen er derimod uddrag af interviews med gamle papirarbejdere. Blandt emnerne kan nævnes: barndommen i Dalum, ungdomsarbejdet i DUI, det første møde med fabrikken, ansættelsessamtalen, kvindernes og mændenes arbejdsforhold. Afsnittet er kronologisk struktureret og bevæger sig fra 1920'erne og -30'erne frem mod 1970'erne og 80'erne.

Bogen, der danner grundlag for forfatterens speciale på historiestudiet, er

spændende og velskrevet. Måske kunne man have ønsket sig en højere grad af integration af arkiv- og interviewmateriale, men der har selvsagt været vanskeligheder, fordi de to typer materiale udpræget omhandler forskellige historiske perioder. I afsnittet med interviewene veksler Trap Olsen mellem referater af samtalerne og direkte citater derfra. Når erindringsuddragene ikke anføres i citationstegn, kan det undertiden være vanskeligt at skelne mellem, hvad der står for fortællerens, og hvad der står for forfatterens regning. Overgangen mellem fortællerens beretning og forfatterens fremstilling er ikke altid tydeligt markeret. Til småtingsafdelingen hører, at der et par steder i bogen er gentagelser (nogle oplysninger s. 38 og s. 66 gentages s. 73).

Bogen er udgivet med støtte fra SID, og man kan kun håbe, at SID også fremover vil afse penge til lignende studier.

Svend Aage Andersen

KULTURHISTORIE

Vagn Wåhlin (red.): *Folk og Tro. Bidrag til Indre Missions og vort folkelige troslivs historie og virke*. 1. bd., 1987. (Historisk Selskab for Indre Mission, Lohses Forlag). 150 s.

Med skriftet folk og tro er igangsat en ny serie om Indre Missions og det folkelige troslivs historie. Skriftet er udsprunget af »Projektet Indre Missions historie«, og afsluttes med en præsentation af samme ved universitetslektor Vagn Wåhlin, Århus og cand.mag. Jytte Skaaning, Odense: En arkivindsamlingskampagne er gennemført med stor succes. En masse mennesker har været involveret, og nu foreligger der et

stort materiale, som blot venter på at blive benyttet!

Med skriftet præsenteres de første resultater, bidrag såvel af folk med tilknytning til universitetet som af folk fra Indre Missions egne rækker. Dermed anlås det, at serien skal henvende sig til en bredere læserskare, og faktisk betegnes serien direkte som en videreførelse af Emil Steenvinkels bredt anlagte: *Hjemliv og Trosliv*. Linien fra Steenvinkel følges op allerede i samlingens første bidrag:

Sognepræst Kurt E. Larsen, Skarrild, forfatteren til bogen »Indre Mission i ny tid« (1986) og medarbejder ved projektets arkivindsamlingskampagne